
SLOVENSKA ZEMLJEPISNA IMENA V ITALIJANSKIH BESEDILIH

Prispevek s korpusno metodologijo osvetljuje nekatera vprašanja v zvezi s pojavljanjem slovenskih zemljepisnih imen v italijanščini, tako z njihovo rabo v izvirnih italijanskih besedilih kot v prevodih iz slovenščine. Specifično se osredotoča na razpoznavanje različnih problematik pri prevajanju zemljepisnih imen ter na njihovo posledično drugačno obravnavanje pri prevajanju. Analiza upošteva tako nekatera zgodovinska in ideološka dejstva, povezana z rabo slovenskih zemljepisnih imen, slovnično umeščenost zemljepisnih imen v italijanska besedila ter ustaljenost izrazov v italijanščini.

Ključne besede: zemljepisna imena, slovenščina, italijanščina, prevajanje

1 Uvod

Povezave med besedilom in zunajjezikovno realnostjo so mnogotere in kompleksne ter od prevajalca zahtevajo veliko mero poznavanja ne samo obeh jezikov, temveč tudi obeh kultur v najširšem smislu besede. Gotovo med take kulturno (in geografsko, pa tudi jezikovno) pogojene elemente sodijo zemljepisna imena. Razlike v pravopisnih konvencijah, slovnične zahteve in zgodovinske okoliščine pogosto vplivajo na obliko zemljepisnega imena, ki je v rabi v določeni kulturi in posledično njenem jeziku. To še zlasti velja za kulturi sosednjih območij, kot sta slovensko in italijansko. Med takima kulturama se prepletajo neštete vezi, ki izhajajo tako iz zgodovinskih kot iz sodobnih političnih in zlasti gospodarskih povezav. Ne nazadnje sta oba jezika tudi manjšinska jezika oz. jezika okolja. In prav zaradi te prepletenosti nas prevajanje slovenskih zemljepisnih imen v italijanščino pogosto postavlja pred zahtevnejše odločitve v primerjavi s prevajanjem v druge jezike (npr. angleščino, prim. Klinar 1994), kot bomo videli v nadaljevanju.

V pričujočem članku bodo prikazani nekateri pogledi na oblike slovenskih zemljepisnih imen, ki se pojavljajo v italijanskih besedilih, bodisi izvorno napisanih v italijanščini bodisi prevedenih iz slovenščine. Slovenska zemljepisna imena znotraj ozemlja današnje države Italije (ki jih je popisal Merku 1999) niso predmet te raziskave. Predstaviti želimo namreč korpusno raziskavo rabe slovenskih zemljepisnih imen v dveh italijanskih korpusih, itWaC in CORIS/CODIS, ter v manjšem korpusu italijanskih besedil, prevedenih iz slovenščine, ki smo jih zbrali na dvo- ali večjezičnih spletnih straneh slovenskih podjetij. V prispevku bomo najprej podali definicijo zemljepisnih imen ter omejili raziskovalno polje na določene kategorije, nato na kratko povzeli nekatere vidike, ki lahko vplivajo na rabo slovenskih zemljepisnih imen v italijanščini, zatem predstavili uporabljene korpuse in raziskovalno metodo, čemur bodo sledili rezultati raziskave ter diskusija, kjer bomo podrobno analizirali rabo nekaterih tipov slovenskih zemljepisnih imen v italijanskih besedilih.

2 Zemljepisna imena pod drobnogledom

Zemljepisna imena so vrsta lastnih imen. V skladu z definicijo v *Slovenskem pravopisu* (Toporišič et al. 2001: 10) so lastna imena »poimenovanja posameznih bitij (tudi živali), zemljepisnih danosti (npr. imena krajev, delov zemeljskega površja, nebesnih teles, ustanov, delovnih organizacij in podjetij, umetnostnih del ipd.)«. Med zemljepisna imena štejemo (Toporišič et al. 2001: 13):

- kraje, dele krajev, ulice, trge, ceste;
- države, enote zveznih držav, pokrajine;
- tekoče vode, morske tokove, prekope, slapove, jezera, morja, oceane;
- vzpetine, doline, nižine, katastrske enote in njihove skupine, gozdove, puščave, jame;
- otoke, polotoke, rte, celine;
- nebesna telesa, ozvezdja, svetovja;
- poslopja in druge samostojne objekte.

Kategorije, naštete pod prvo alinejo, sodijo med naselbinska imena, ostala pa so nenaselbinska. Ker bi bila obdelava vseh preobširna za to objavo, se bomo omejili na mesta, pokrajine, vode (reke, slapove, jezera) in vzpetine (gore, gorovja, hribovja). Kategorije so bile izbrane zaradi pogostega pojavljanja v besedilih ter zaradi njihove kulturne vpetosti oz. soodvisnosti od številnih, pogosto nejezikovnih dejavnikov (prim. naslednji razdelek).

Raziskava izhaja iz predpostavke, da je raba slovenskih zemljepisnih imen v italijanskih besedilih prevajalski problem tako na teoretičnem kot na praktičnem nivoju. S teoretičnega vidika je ta problem med drugim vezan na ideološka in zgodovinska vprašanja, pa tudi na jezikovna vprašanja, ki mejijo s področjem kontrastivne slovnice, pragmatična vprašanja ter vprašanja s področja besediloslovja. S praktičnega vidika pa se pred prevajalca vedno znova postavljajo konkretna

besedila s konkretnimi slovenskimi zemljepisnimi imeni, ki jih je treba vsakič sproti na novo premisliti. Hipoteza, ki jo želimo preveriti, je, da enoznačnega odgovora na vprašanje rabe slovenskih zemljepisnih imen v italijanskih besedilih preprosto ni in ne more biti, saj je potrebno vsakič pretehtati različne dejavnike, ki sodelujejo pri odločitvi in ki bodo analizirani skozi prikazane primere.

3 Nekateri zgodovinski in pragmatični vidiki

Zgodovina slovenskih pokrajin je različna, posledično je torej različen tudi pristop, ki ga moramo ubrati pri prevajanju zemljepisnih imen iz različnih pokrajin. Pomemben del današnjega slovenskega ozemlja je bil v preteklosti vezan (tako politično kot gospodarsko) na ozemlje današnje Italije. Ne da bi se pregloboko spuščali v zgodovino,¹ se lahko spomnimo, da so slovenski obmorski kraji dolga stoletja sodili pod Beneško republiko: Koper je na primer pod beneško oblast prešel leta 1279 (a je z Benetkami trgoval in jim celo formalno zaobljubil zvestobo že skoraj tri stoletja pred tem) in tako je ostalo vse do propada Beneške republike leta 1797. Baloh (1995) o obsegu dvojezičnega območja v Slovenski Istri pravi naslednje: »Meje dvojezičnega območja v Slovenski Istri so postavljene po številu italijanskega prebivalstva v posameznih predelih po popisu prebivalstva iz leta 1910. Izpostavljeni so predvsem obmorski kraji, kjer je bilo prebivalstvo skozi zgodovino večinoma italijansko.« V to območje sodijo kraji oz. krajevne skupnosti v občinah Koper, Ankaran, Izola in Piran – to so tudi občine, v katerih so italijanska zemljepisna imena zgodovinsko pogojena in torej zakonsko in pragmatično nesporna.²

Obdobje, ki je ključno vplivalo na pojavljanje drugih italijanskih imen slovenskih zemljepisnih imen v italijanščini, je obdobje med obema svetovnjima vojnama, ko je kot posledica londonskega sporazuma iz leta 1915 celotna zahodna Slovenija po podpisu Rapalske pogodbe (1920) pripadla Italiji. To obdobje je sovpadlo s prodorom fašizma v Italiji ter nasilnim uvajanjem italijanskega jezika in kulture na celotnem področju, ki je pripadlo italijanski državi. Parovel (1996) govori o številnih oblikah zatiranja slovenskega (in tudi hrvaškega) prebivalstva, med katere sodita tudi poitalijančevanje osebnih imen in priimkov ter spreminjanje imen krajev in drugih zemljepisnih imen.³ Med take primere sodijo izrazi *Aidussina* za Ajdovščino, *Plezzo* za Bovec, *Villa del Nevoso* ali *Bisterza* za Ilirsko Bistrico ipd.

¹ Zgodovinsko interakcijo med slovenskim življenjem in italijanskim oz. še pred tem latinskim svetom bi morali verjetno začeti opisovati s starorimskimi časi, saj so se Slovani naselili na ta ozemlja ravno v času, ko je Rim počasi propadal in za sabo puščal ostanke romaniziranih in kristjaniziranih staroselcev.

² Avtohtona italijanska imena slovenskih krajev v treh obalnih občinah po naši vednosti žal niso dostopna v obliki enotnega seznama; v razmeroma zanesljivi obliki so dostopna v ustreznih geslih Wikipedije, npr. <[https://it.wikipedia.org/wiki/Capodistria_\(comune\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Capodistria_(comune))> za koprsko občino.

³ Priročen seznam italijanskih oblik slovenskih zemljepisnih imen, ki so nastala v času fašizma, je na voljo na spletni strani Wikipedije z naslovom Seznam italijanskih imen slovenskih krajev (<http://sl.wikipedia.org/wiki/Italijanska_imena_slovenskih_krajev>).

V nekaterih slovenskih krajih je bila torej dolga stoletja uradni jezik italijanščina oz. eno izmed italijanskih narečij, drugi so bili pod italijansko oblastjo le kratek čas, vendar so v tem času nastala imena, ki so večinoma sporadično v uporabi še danes (več o tem v 6. poglavju). Izpostaviti pa velja še en dejavnik, in sicer ustaljenost. Določena zemljepisna imena se pojavljajo relativno pogosto in se že zaradi pogostosti rabe zdijo upravičena: med taka imena bi lahko prišteli ime *Lubiana* za Ljubljano, ki je kot glavno mesto Slovenije pogosto deležna pozornosti naših sosedov, ali pa *Caporetto* za Kobarid, ki je prisoten praktično v vseh učbenikih zgodovine zaradi pomembne bitke za Soško fronto, ki ji Italijani pravijo *disfatta di Caporetto* (polom pri Kobaridu), leta 1917.

Povsem drugačna zgodovinska zgodba pa se je odvijala v drugih delih slovenskega ozemlja, kjer so dolgo gospodovali nemško govoreči vladarji (pa tudi Madžari), ki so za seboj pustili veliko nemških različic slovenskih zemljepisnih imen, s katerimi se prav tako občasno srečamo v italijanskih besedilih (zlasti ko gre za nenaselbinska imena, prim. 6. poglavje).

4 Nekateri jezikovni in besedilni vidiki

Vprašanja, ki nam jih zemljepisna imena postavljajo v realni rabi, so tako s slovničnega kot z besedilnega vidika premnoga, da bi se jih lahko temeljito lotili v mejah tega prispevka. Večina vprašanj, ki jih postavlja Klinar (1994: 7–11) za rabo slovenskih zemljepisnih imen v angleščini, je relevantnih tudi za slovensko-italijansko situacijo, poleg teh pa so tu še jezikovno in besedilno specifična kontrastivna vprašanja. Jezikovne kategorije, ki jih našteva Klinar (1994: 7) in bi bile vredne razprave, so gotovo vsaj »pravopis, oblikoslovje (spol, število, sklanjatev), skladnja (raba člena, ujemanje osebka s povedkom) in izpeljava (izjemoma sestava) besed (pridevnik, ime za prebivalca, jezik ali narečje in druge izpeljanke)«: nekatere od teh so za slovensko-italijansko situacijo še bolj pereče kot za slovensko-angleško, zato jih bomo posebej izpostavili v tej razpravi. Mednje sodijo vprašanje rabe člena (določni, nedoločni, brez?) in pogosto s tem povezana vprašanja predlogov (z ali brez člena?), spola (ženski ali moški?) in števila (edina ali množina?). Pri večbesednih poimenovanjih se dodatno zastavlja še vprašanje rabe velike začetnice (kaj pišemo z veliko in kaj z malo začetnico?).

Raba člena⁴ z zemljepisnimi imeni v italijanščini ni enoznačna: kot ugotavljata Salvi in Vanelli (2004: 142), lahko zemljepisna imena glede rabe člena v grobem ločimo v skladu z opozicijo *območje/točka*: v prvem primeru je raba določnega člena obvezna, v drugem pa člena ni. Seveda gre tu za osnovno težnjo, ki je v praksi pod vplivom številnih komplikacij, prva izmed katerih je, da gre pri navedeni opoziciji

⁴ Ob zemljepisnih imenih uporabljamo pretežno določno obliko člena, saj gre za vrsto samostalnikov, ki ima zaradi svoje edinstvenosti po definiciji določno obliko. Nedoločni člen je sicer ob zemljepisnih imenih mogoč, vendar so potrebne posebne skladenjske okoliščine (npr. primerno dopolnilo, kot pri *una Ferrara diversa* »drugačna Ferrara«, prim. Salvi in Vanelli 2004).

bolj za vprašanje mentalne predstave govorcev kot za dejansko zemljepisno stanje: »točka« je, kot pravita avtorja (Salvi in Vanelli 2004: 142), pravzaprav nekakšna zemljepisna enota brez geometrijskih razsežnosti, ki si jo govorcev ustvarijo v mislih; poleg tega pa z razdaljo zemljepisne enote težijo k izgubi geometrijskih razsežnosti, kar pomeni, da sicer geografsko obsežna območja, ki so oddaljena (bodisi fizično bodisi kulturno), dojemajo kot »točke« in jih torej uporabljajo brez člena. Dodatno težavo predstavljajo tudi vsi tisti primeri, kjer se je skozi čas ustalila raba člena, ki ni razložljiva *a priori*.

V skladu s splošnimi pravili rabe italijanskega člena ob zemljepisnih imenih (prim. Dardano in Trifone 1995: 156; Salvi in Vanelli 2004: 142; Serianni 2003: 37–38)⁵ povzemamo v nadaljevanju le tisti del, ki se nanaša na vrste zemljepisnih imen, obravnavane v nadaljevanju (naselbine, pokrajine, vode, vzpetine):

- naselbine se načeloma uporabljajo brez člena (*Milano*), razen v primerih, ko se je tradicionalno ustalila raba s členom (*La Spezia*);⁶
- geografske, administrativne ali zgodovinske pokrajine se uporabljajo s členom (*la Pianura Padana, la Basilicata, la Lucania*);
- imena voda se uporabljajo s členom, tako reke (*il Po*) kot tudi jezera (*il Trasimeno*) in slapovi (*le cascate del Dardagna*);
- imena vzpetin (hribov, gora) in gorovij oz. hribovij se uporabljajo s členom (npr. *il Cervino, il Gargano, le Alpi*).

Ko so zemljepisna imena uvedena s predlogom, načeloma veljajo enaka pravila, kot če so uporabljena samostojno: če samostojno zahtevajo rabo člena, bo člen tudi ob predlogu, v nasprotnem primeru pa bo predlog enostaven. Kljub temu pa predloga *di in in* pogosto uporabljamo brez člena tudi v primerih, ki ga navadno zahtevajo: glede rabe *in* ob italijanskih deželah, na primer, v literaturi ni določenega pravila, vendar pa se ob deželah ženskega spola pogosteje pojavlja preprosti *in*, ob moškem spolu pa *in s* členom oz. *nel* (*in Lombardia* je pogosteje od *nella Lombardia*; *nel Veneto* je pogosteje kot *in Veneto*; prim. tudi Renzi 2001: 409–412).

Nazadnje omenimo še dilemo spola, ki predstavlja težavo za slovenska zemljepisna imena, katerih raba še ni ustaljena v italijanščini (npr. *il Sava* ali *la Sava*?), ter problem števila, ki se med obravnavanimi kategorijami najbolj jasno izraža pri imenih slapov, ki se sicer v italijanščini lahko pojavljajo v ednini (*la cascata del salto di Marmarico*), še pogosteje pa v množini (*le cascate dello Stroppia, le cascate del Rio Verde* itd.). Ednina ali množina v tem primeru nista nujno vezani na število posameznih padcev vode, temveč predvsem na ustaljeno obliko: slap *Cascata delle Marmore* sestavljajo na primer trije zaporedni padci, pa je pri njem uporabljena ednina.

⁵ Velja pripomniti, da z redkimi izjemami (npr. *La Spezia*) člen ni del italijanskih zemljepisnih imen, temveč jim je dodan zaradi slovnčnih potreb, ko so rabljena v stavkih.

⁶ Takih primerov med slovenskimi zemljepisnimi imeni ni.

V zvezi z veliko začetnico so v italijanščini, za razliko od razmeroma strogo kodificiranega *Slovenskega pravopisa* (Toporišič et al. 2001), pravopisna pravila, ali bolje rečeno priporočila, načeloma zapisana delno v slovnica, delno v priročnikih za tvorjenje besedil.⁷ Praktična odsotnost normativnega priročnika se odraža v dejstvu, da je za povprečno slovensko pojmovanje italijanska vizija pravopisa precej ohlapna, saj je dopuščena precejšnja svoboda: v našem primeru najdemo na primer italijanske slapove lahko zapisane tako, da sta oba samostalniška elementa (ali tudi več elementov) zapisana z velikimi začetnicami (*Cascata delle Marmore*), ali tudi tako, da je občno ime *cascata* zapisano z malo začetnico (*cascata delle Marmore*).

Na izbiro oblike zemljepisnega imena poleg slovničnih in pravopisnih pravil oz. priporočil vpliva tudi tipologija besedila in s tem njegova namembnost, saj lahko močno vpliva na način, kako bo neko zemljepisno ime vključeno v besedilo: namembnost besedila lahko zahteva vse od citatnih oblik imen (te so na primer zaželeno na zemljevidih) do popolnih prevodov oz. italijanizacij (npr. v zgodovinskih učbenikih za italijanske osnovnošolce).

5 Korpusi in metoda

5.1 Korpusi

V raziskavo smo vključili dva zelo različna italijanska korpusa, itWaC in CORIS/CODIS ter manjši namensko zgrajeni korpus italijanskih prevodov slovenskih besedil (na kratko KIP). Korpus itWaC (Baroni in Kilgarriff 2006) je dostopen prek spletne storitve SketchEngine.⁸ Gre za korpus z 1,7 milijarde pojavnic, ki je nastal s »pajkanjem« (*crawling*) iz spletnih mest z domeno ».it« in uporabo srednje pogostih besed iz korpusa La Repubblica ter seznamov osnovnega italijanskega besedišča. Korpus je oblikoskladenjsko označen s programom TreeTagger⁹ in lematiziran z leksikonom Morph-it!¹⁰ poleg dostopa preko portala Sketch Engine je korpus mogoče tudi zastonj naložiti na lastni računalnik.¹¹

⁷ Opozoriti velja na *Dizionario d'ortografia e di pronunzia* (Migliorini et al. 1981) in njegovo multi-medijsko (tudi spletno) različico *DOP: Dizionario italiano multimediale e multilingue d'ortografia e di pronunzia* (Migliorini et al. 2010). Gre za priročnik, ki je podoben slovarskemu delu *Slovenskega pravopisa*, a ima veliko več informacij o izgovorjavi besed (fonetični zapis, avdio posnetek), ne ponuja pa pravopisnih pravil s primeri rabe, kot jih najdemo v našem priročniku.

⁸ SketchEngine (<<http://www.sketchengine.co.uk/>>; Kilgarriff et al. 2004) je spletna aplikacija, ki omogoča brskanje po velikem številu korpusov različnih jezikov ter oblikovanje »besednih skic« (*word sketches*), kratkih avtomatskih povzetkov rabe besed s slovničnega in kolokacijskega vidika na osnovi korpusnega gradiva.

⁹ <<http://www.ims.uni-stuttgart.de/projekte/corplex/TreeTagger/>> (Dostop 28. 2. 2019).

¹⁰ <<http://docs.sslmit.unibo.it/doku.php?id=resources:morph-it>> (Dostop 28. 2. 2019).

¹¹ Dostop je mogoč preko spletne strani <<http://wacky.sslmit.unibo.it/doku.php?id=download>> (Dostop 28. 2. 2019).

Korpus CORIS/CODIS (Rossini Favretti et al. 2002), prosto dostopen prek spletne strani Univerze v Bologni, je besedilnozvrstno uravnotežen korpus pisnih italijanskih besedil, ki združuje 120 milijonov pojavnic. Je zbirka avtentičnih in v rabi pogostih besedil v elektronski obliki, ki so bila izbrana kot reprezentativna za sodobni italijanski jezik. Podkorpusi različnih besedilnih vrst vsebujejo kategorije časopisja, pripovedništva, akademske proze, pravno-administrativne proze, mešana besedila ter *ephemera* in torej idealno predstavljajo italijanščino, kot naj bi se jo pisalo dandanes.

KIP je nastal za potrebe pričujoče raziskave. Vsebuje okrog 114.000 pojavnic v besedilih, ki so bila zbrana iz italijanskih delov spletnih strani, navedenih v virih. Spletne strani so bile izbrane naključno med tistimi, ki so v italijanskem jeziku nudile več kot samo prevod uvodne strani. Pretežno turistična tematika je tudi posledica želje, da bi se zemljepisna imena pojavljala čim bolj pogosto in raznoliko.

5.2 Metoda

Podatki za raziskavo so bili torej zbrani s pomočjo korpusov. Celotno število zemljepisnih imen izbranih kategorij bi bilo neobvladljivo za namene tega prispevka, zato je bilo nujno opraviti selekcijo. Ta je delno potekala v skladu s seznamom najpogosteje uporabljenih neživih lastnih imen, ki smo ga pridobili s slovenskim korpusom Gigafida, delno pa smo zemljepisna imena izbrali naključno, pri čemer smo pazili, da smo iz vsake kategorije vključili nekaj imen, ki sodijo na različna ozemlja Slovenije. Na ta način smo poskušali zajeti čim bolj raznoliko sliko prevodnih možnosti.

Izbrana zemljepisna imena smo poiskali v obeh italijanskih korpusih ter v KIP-u. Iskali smo tako izvirne slovenske oblike kot tudi vse možne italijanske ustreznice, ki so se izkazale pri testnem preverjanju in pregledovanju relevantnih seznamov oz. med samim raziskovanjem. Ker osrednji cilj tega prispevka ni kvantitativna analiza pojavljanja, se nismo pretirano ukvarjali s primerljivostjo pogostnosti posameznih poimenovanj, temveč bolj z dejstvom, kaj je dejansko moč zaslediti v italijanskih besedilih. Poleg samih zemljepisnih imen smo opazovali tudi njihovo sintaktično okolje, predvsem prisotnost ali odsotnost člena ter izbrani spol zemljepisnih imen v italijanskih besedilih. Rezultati analize so prikazani v naslednjem poglavju.

6 Rezultati in diskusija

V raziskavi smo v treh korpusih italijanskih besedil, kot je bilo omenjeno v 2. poglavju, preverili pojavljanje štirih kategorij zemljepisnih imen, in sicer mesta, pokrajine, vode in vzpetine. Primeri in rezultati za posamezne kategorije so skupaj z diskusijo analiziranih podatkov navedeni v nadaljevanju.

6.1 Imena mest

Med imeni slovenskih naselbin smo izbrali 15 krajev iz različnih predelov Slovenije, ki so: Bled, Bovec, Celje, Izola, Kobarid, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Nova Gorica, Novo mesto, Portorož, Postojna, Ptuj in Slovenj Gradec. Pri tistih, ki so bila kdaj koli del italijanskega ozemlja (ali ozemlja predhodnic italijanske države), smo preverili tudi italijanske različice imen, v primerih, kjer so (bila) v rabi tudi nemška/avstrijska imena, pa smo preverili tudi slednja. Tabela 1 podaja absolutne rezultate za vse preverjene različice imen mest.

	itWaC	CORIS/CODIS	KIP
Bled	164	10	111
Bleda	0	0	0
Veldes	0	0	0
Bovec	50	3	67
Plezzo	94	3	1
Flitsch	0	0	0
Celje	73	1	4
Cilli	3	0	1
Izola	19	1	0
Isola (d'Istria)	50	4	2
Kobarid	43	1	2
Caporetto	1376	141	8
Karfreit	0	0	1
Koper	67	7	2
Capodistria	549	35	11
Kranj	81	1	2
Cragno	0	0	0
Krainburg	0	0	0
Ljubljana	374	9	28
Lubiana	1894	112	322
Laibach	0	0	2
Maribor	339	38	17
Marburgo	0	0	0
Marburg (an der Drau)	0	0	0
Nova Gorica	528	9	3
Nuova Gorica	13	0	0
Nuova Gorizia	16	0	1

Neu-Görz	0	0	0
Novo mesto/Mesto	64	2	7
Nova Urbe	0	0	0
Neustadtl	0	1	0
Neuestädte	0	0	0
Rudolfswerth	0	0	0
Portorož	12	1	2
Portorose	101	6	29
Postojna	18	1	35
Postumia	587	56	212
Adelsberg	4	1	1
Ptuj	60	1	86
Poetovio	7	0	0
Pettau	5	0	0
Slovenj Gradec	3	0	0
Windischgrätz	0	0	0

Tabela 1: Pojavljanje imen slovenskih mest v analiziranih korpusih.

Vsa preverjena imena mest imajo vsaj eno različico bodisi v italijanščini bodisi v nemščini ali celo v obeh jezikih (niso pa vse oblike izpričane v analiziranih korpusih). Videti je, da se nemške različice imen slovenskih mest v italijanskih besedilih pojavljajo le izjemoma: pojavi se *Cilli*, *Karfreit*, *Laibach*,¹² *Neustadtl*, *Adelsberg* ter *Pettau*.¹³ Vsa se pojavljajo skoraj izključno v zgodovinskem kontekstu, v povezavi z obdobji nadvlade nemškega jezika, in sicer v vseh treh analiziranih korpusih.

Na splošno je moč med podatki, pridobljenimi iz korpusa KIP, ter tistimi, zbranimi iz ostalih dveh korpusov (itWaC in CORIS/CODIS), opaziti veliko mero usklajenosti: v vseh korpusih je vedno najpogostejša ista oblika (bodisi italijanska bodisi slovenska), in celo v primeru, kjer je nihanje največje (*Bovec/Plezzo*), je to nihanje opazno v vseh treh korpusih.

Zaradi zgodovinskih okoliščin, ki so bile na kratko opisane zgoraj, je večina analiziranih mest vsaj nekaj časa preživela pod italijansko oblastjo in zanje posledično obstaja italijanska različica imena; tudi kraji, ki niso delili te zgodovine, imajo pogosto svojo italijansko različico (npr. *Poetovio*), čeprav je več takih, ki je nimajo (med našimi primeri sicer samo Slovenj Gradec).

¹² Izključeni so primeri, kjer poimenovanje ni uporabljeno za zemljepisni pojem: *Laibach* se namreč pogosto pojavlja kot ime glasbene skupine.

¹³ Nemški (in italijanski) izraz za Maribor (*Marburg*, *Marburgo*) se sicer pogosto pojavlja v korpusu itWaC, vendar izključno kot ime nemškega istoimenskega mesta.

Na podlagi pogostnosti poimenovanj izbranih mest v korpusih lahko sklepamo, da se imena mest delijo na dva tipa: tista, ki se pojavljajo pogosteje z italijansko različico, in tista, pri katerih prevladuje slovenska različica.¹⁴

V prvo skupino sodijo *Plezzo*, *Caporetto*, *Capodistria*, *Lubiana*, *Portorose* in *Postumia*, a tudi med temi lahko zaznamo razlike. *Capodistria*, *Isola (d' Istria)* in *Portorose* sodijo na ozemlje, kjer je italijanščina jezik okolja in kjer še danes obstaja avtohtona manjšina: raba italijanskih izrazov se zdi torej logična in upravičena. Ko se za tovrstna imena pojavi slovenska različica, gre navadno za navedbo obeh poimenovanj drugo ob drugem, redko pa za uporabo slovenskega imena samega zase (pa še v teh primerih se zdi upravičen sum, da avtor besedila zaradi nevednosti ne uporabi italijanskega poimenovanja).

Ostala poimenovanja (*Plezzo*, *Caporetto*, *Lubiana*, *Postumia*) so nastala po 1. svetovni vojni in so za mnoge ideološko sporna zaradi asociacije na obdobje fašistične okupacije, vendar očitno nemoteča za avtorje besedil v korpusih. Zdi se, da so bila že tako pogosto uporabljena, da je njihova raba postala nevtralna. Njihova pogostost v italijanskih besedilih je pogojena z zunajjezikovnimi dejavniki: *Caporetto* in (do neke mere tudi) *Plezzo* sta imeni, ki se pogosto pojavljata v povezavi z bitko pri Kobaridu (1917). Splošno manjša pogostnost izraza *Plezzo* (v korpusu itWaC se pojavi 94-krat, *Caporetto* pa 1376-krat) verjetno botruje tudi pogostejšemu pojavljanju slovenskega poimenovanja Bovec (50-krat v itWaCu), kar bi lahko kazalo na večjo negotovost pri izbiri.¹⁵ *Lubiana* je po drugi strani precej ustaljena kot italijansko ime glavnega mesta Slovenije;¹⁶ če se pojavlja v slovenski obliki, je to pogosto ob italijanskem poimenovanju, ko avtor želi bolj jasno pomagati bralcu pri identifikaciji kraja. Poimenovanje *Postumia* pa je izredno razširjeno zaradi tamkajšnje znamenitosti, Postojnske jame, ki je praktično dosledno prevedena kot *Grotte di Postumia* (med drugim tudi na uradni spletni strani znamenitosti).

V drugo zgoraj omenjeno skupino imen mest (za katere se pogosteje uporablja slovenska različica) sodijo Bled, Celje, Kranj, Maribor, Nova Gorica, Novo mesto, Ptuj in Slovenj Gradec. Tudi nekatera od teh mest so doživela italijansko nadvlado, pa čeprav včasih le za kratek čas, druga pa nikoli. Poseben primer je Nova Gorica, ki kljub temu, da sodi v nekdanje okupirano ozemlje, kot mesto po 1. svetovni vojni še ni obstajala in tako (še) ni dobila ustaljenega italijanskega poimenovanja, na kar nakazuje tudi množica italijanskih različic v korpusih. Bled se je svoji popularnosti navkljub (ali prav zaradi nje) ustalil v zavesti italijanskih piscev v izvorni obliki

¹⁴ Zanimivo je, da se v analiziranih korpusih izjemno redko pojavljajo sopostavitve obeh različic (npr. Bovec/*Plezzo* ali Bovec (*Plezzo*) – v korpusu itWac se pojavi le druga različica, in sicer samo enkrat).

¹⁵ Različna poimenovanja se sicer le izjemoma pojavljajo v istem besedilu. Avtorji se vnaprej odločijo za eno ali drugo možnost, zato se omenjena negotovost ne odraža na ravni posameznega avtorja temveč na ravni izbire, ki jo mora vsak avtor narediti.

¹⁶ V korpusu La Repubblica, ki vsebuje vse številke istoimenskega dnevnega časopisa med letoma 1985 in 2000 (gre torej za korpus časopisnih člankov sodobne zgodovine), se npr. *Lubiana* pojavi 1351-krat, Ljubljana pa le štirikrat.

(kar se potrjuje tudi pri drugem povezanem zemljepisnem imenu, Blejskem jezeru, prim. v nadaljevanju). Pri ostalih krajih se italijanske različice v italijanskih korpusih pojavljajo le izjemoma in še tedaj navadno ob izvirnem slovenskem imenu.

6.2 Imena pokrajin

Za slovenske pokrajine obstajajo različna poimenovanja, ki so večinoma geografsko, zgodovinsko, statistično ali še kako drugače pogojena. Naključno smo jih izbrali 12:¹⁷ rezultati o pojavitvah v analiziranih korpusih so navedeni v Tabeli 2. Število najdenih primerov je izjemno nizko in težko ter precej nezanesljivo je iskati v teh skupih podatkih splošno veljavne težnje. Tudi v tem primeru pa ni opaziti posebnih razlik med rabo v korpusih izvirnih italijanskih besedil ter korpusom prevedenih besedil.

	itWaC	CORIS/CODIS	KIP
Bela Krajina	3	0	0
Dolenjska	6	0	8
Bassa Carniola	4	0	0
Gorenjska	6	0	4
Alta Carniola	6	0	4
Carniola Superiore	1	0	0
Goriška/Goriško	2	0	0
Goriziano sloveno	1	0	0
Koroška	1	0	0
Carinzia (Meridionale)	4	0	0
Kras	8	3	1
Carso (Sloveno)	26	4	6
altipiano del Carso	18	1	0
Notranjska	3	2	3
Carniola Interna	4	0	0
Pomurje	5	0	12
Posavje	2	0	4
Prekmurje	10	0	25
Primorska	18	0	1
Litorale (sloveno)	20	1	11

¹⁷ Želeli smo pokriti zemljepisno čim bolj pestro področje ter vključiti zgodovinsko ustaljene izraze in bolj zemljepisno določena imena, vendar se mnoga niso pojavila v nobenem izmed korpusov niti enkrat, zato niso navedena.

Štajerska	3	0	4
Stiria (Slovena)	1	0	1
Bassa Stiria	3	1	0
Stiria Meridionale	4	1	0
Stiria Inferiore	1	1	0
Zasavje	1	0	0

Tabela 2: Pojavljanje imen slovenskih pokrajin v analiziranih korpusih.

Pri poimenovanjih pokrajin je situacija manj kompleksna kot pri imenih mest. Pokrajine ob italijanski meji (zlasti Primorska in Kras) se pogosteje pojavljajo z italijansko različico (*Litorale*, *Carso*), saj so ta poimenovanja usidrana tako v zgodovini kot v rabi. Pokrajina Goriško/Goriška se je v korpusih pojavila le dvakrat s slovenskim izrazom in enkrat z italijanskim (*Goriziano sloveno*), vendar bi tudi tukaj pričakovali, da se zaradi ukoreninjenosti v rabi (ter zaradi istoimenske pokrajine v Italiji) italijanski izraz v realnosti pojavlja pogosteje. V ostalih primerih, kjer obstaja italijanska različica (Dolenjska, Gorenjska, Koroška, Notranjska, Štajerska), je opazno nihanje bodisi med slovenskim in italijanskim poimenovanjem bodisi med različnimi italijanskimi poimenovanji. Oklevanje med slovenskim in italijanskim poimenovanjem se pojavlja večinoma v povezavi s pokrajinami, ki se pod istim (italijanskim) izrazom zaradi zgodovinskih okoliščin pojavljajo tudi kot avstrijske dežele (*Carniola*, *Carinzia*, *Stiria*). V zadnjo skupino sodijo tiste pokrajine, kjer italijansko ime ne obstaja in so torej uporabljene citatne slovenske oblike (Bela Krajina, Pomurje, Posavje, Prekmurje, Zasavje): gre zlasti za pokrajine, ki niso bile pod italijansko nadvlado.

Pri pokrajinah se postavlja tudi vprašanje rabe členov: preverjali smo prisotnost člena, spol in število. Ugotovili smo, da je ob italijanskih poimenovanjih dosledno uporabljen določni člen za ženski spol ednine (npr. *la Carinzia Meridionale*), razen v primerih, ko to sintaktično ni potrebno. Slovenske različice se prav tako večinoma pojavljajo z določnim členom, največkrat v ženski obliki (*la Dolenjska*), izjemoma tudi moški (*il Prekmurje*, *il Pomurje* in *il Kras*). Pogosta je tudi oblika 'la regione di + pokrajina', kjer se odločitvi o spolu in rabi člena izognemo.

6.3 Imena voda

V Tabeli 3 so podani podatki o pojavljanju štirih rek, dveh jezer ter treh slapov. Ponovno vidimo, da se podatki v različnih korpusih večinoma ujemajo (kjer je sploh dovolj primerov za primerjavo) z izjemo reke Soče, ki se v korpusu KIP trikrat pogosteje pojavlja z izvirnim slovenskim imenom (morda tudi zato, da se loči del reke, ki teče po slovenskih tleh, od tistega, ki teče po italijanskih, vendar bi bilo treba to hipotezo preveriti s podrobnejšo analizo posameznih besedil). Sicer pa se različne vrste voda v načelu v analiziranih korpusih pojavljajo na dva različna

načina: bodisi z ohranjanjem izvorne oblike (*Sava*, *Soča*) bodisi s prevodom oz. opisom občnega dela imena (*Lago di Bohinj*).

Za razliko od drugih zemljepisnih imen se pri rekah večinoma ne pojavljajo italijanske različice imen, razen pri takih, ki tečejo tudi po italijanskem ozemlju (*Soča/Isonzo*), in takih, ki tečejo po dvojezičnem območju (npr. *Rižana/Risano*, ki sicer ni med izbranimi primeri). Pri poimenovanju rek raba v korpusih kaže, da se naše največje reke dosledno pojavljajo s členom za ženski spol (*la Sava*, *la Drava*). In to kljub temu, da se v italijanščini pred reke praviloma postavlja člen za moški spol ednine. Kolpa, ki se v nekaj primerih pojavlja tudi s hrvaškim poimenovanjem (reka teče tudi po hrvaškem teritoriju), se pojavlja izključno s členom *il*. Reka *Soča*, ki se večinoma pojavlja z italijanskim poimenovanjem *Isonzo*, kjer člen *l'* sicer ne izraža jasno spola, vendar je iz sobesedila jasno, da je mišljen moški spol, se z izvirnim slovenskim poimenovanjem pojavlja tako z *la* kot *il*, prevladuje pa zadnji (gotovo tudi pod vplivom italijanskega poimenovanja). Poudariti velja tudi, da se avtorji analiziranih besedil zelo pogosto izognejo dilemi in pri rekah uporabijo zvezo '*il fiume x*', ki je nato v stavku tretirana kot moškega spola.

	itWaC	CORIS/CODIS	KIP
Drava	138	9	0
Kolpa	8	0	0
Kupa	5	0	0
Sava	218	18	26
Soča	54	1	31
Isonzo	2500 ¹⁸	143	11
Blejsko jezero	0	0	0
Lago di Bled	21	1	16
Lago Bled	1	0	1
Bohinjsko jezero	0	0	0
Lago di Bohinj	2	0	6
Lago Bohinj	6	0	0
slap Boka	0	0	1
cascata di Boka	0	0	2
slap Savica	1	0	0
cascate di Savica	6	0	0
slap Rinka	0	0	0
cascate di Rinka	1	0	1

Tabela 3: Pojavljanje imen slovenskih rek, jezer in slapov v analiziranih korpusih.

¹⁸ Poimenovanje Isonzo se pojavlja tudi v povezavi z delom *Soče*, ki teče po italijanskem ozemlju. Enako velja tako za korpus itWaC kot za CORIS/CODIS.

Pri jezerih in slapovih gre za enako prevajalsko strategijo: ohranjen je lastnoimenski del zemljepisnega imena, občnoimenski del pa je preveden. Predlog *di* je lahko prisoten (npr. *Lago di Bled*) ali ne (npr. *Lago Bled*): dejstvo, da se za Blejsko jezero pogosteje pojavlja *Lago di Bled*, za Bohinjsko pa *Lago Bohinj*, je sicer lahko posledica slučajnosti (število primerov je tako majhno, da je težko soditi), morda pa bi lahko razlog iskali v dejstvu, da ob Blejskem jezeru dejansko obstaja kraj Bled (in torej sledimo vzorcu *lago di Como*, ki je jezero ob mestu *Como*), ob Bohinjskem pa takega kraja ni (in torej izraz Bohinj je mljemo kot lastno ime ter sledimo vzorcu *lago Trasimeno*). Pri slapovih se dogaja podobno, vendar je v vseh najdenih primerih uporabljen predlog *di*. Posebnost pri tem je vprašanje števila občnega imena *cascata/cascade*: slap Boka je preveden z ednino (*cascata di Boka*), slapa Savica in Rinka pa z množino (*cascade di Savica*, *cascade di Rinka*): glede na variantnost pri imenih slapov v Italiji, ki smo jo omenili zgoraj, gre očitno predvsem za preference avtorjev besedil. Poleg tega se ob analiziranih slapovih pred lastnoimenskim delom v italijanskih različicah nikoli ne pojavlja člen, čeprav je taka raba za italijanske slapove izrazito pogostejša (npr. *Cascade del Dardagna*, *Cascade del Serio*, *Cascade del Toce* itd.),¹⁹ saj lastnoimenski del najpogosteje izvira iz imena reke, ki tvori slap, kar velja pogosto tudi za slovenske slapove. Vzrok za drugačno rabo v analiziranih primerih lahko izhaja iz dejstva, da italijanski avtorji preprosto ne vedo, za kateri tip lastnega imena gre, kar ne velja za slovenske avtorje, ki bi torej člen morali v relevantnih primerih uporabiti.

Z vidika velike začetnice pri občnoimenskih delih zemljepisnih imen lahko povzamemo, da se izraz *Lago* v navedenih poimenovanjih v analiziranih korpusih vedno pojavlja z veliko začetnico, medtem ko se izraz *cascata/cascade* pojavlja vedno z malo začetnico. Zaradi omejenega števila primerov sicer ne moremo zaključiti ničesar določenega in prav gotovo je mogoče, da bi v drugih besedilih naleteli tudi na drugačno rabo.

6.4 Imena vzpetin

Zadnja obravnavana kategorija zajema imena vzpetin: analizirali smo tri gore, tri gorovja ter štiri druge vzpetine (Tabela 4). Tudi v tem primeru imamo s prevajalskega vidika opravka z več različnimi situacijami, a se z izjemo Kanina podatki tudi tukaj v vseh treh korpusih (ko so sploh prisotni) ujemajo.

¹⁹ Seznam najpomembnejših italijanskih slapov, iz katerega je razvidna omenjena raba člena, je dostopen na italijanski Wikipediji (<http://it.wikipedia.org/wiki/Cascade_d'Italia>).

	itWaC	CORIS/CODIS	KIP
Kanin	3	3	18
Canin	210	182	0
Stol	13	0	3
Hochstuhl	2	0	0
Triglav	105	3	16
Tricorno	20	1	0
Julijske Alpe	0	0	0
Alpi Giulie	250	28	10
Kamniško-Savinjske Alpe	0	0	0
Alpi di Kamnik e della Savinja	2	0	16
Karavanke	0	0	2
(Alpi) Caravanche	15	0	0
Pohorje	5	1	0
Pokljuka	7	0	3
Polhograjsko hribovje ²⁰	0	0	4
monti di Polhov Gradec	0	0	5
colline prealpine di Polhov Gradec	0	0	2
catena montuosa di Polhov Gradec	0	0	2
Dolomiti di Polhov Gradec	1	0	0
Škofjeloško hribovje	0	0	0
monti di Škofja Loka	1	0	0

Tabela 4: Pojavljanje imen slovenskih gora, gorovij in hribovij v analiziranih korpusih.

V nekaterih primerih obstajajo ustaljena italijanska poimenovanja (*Canin*, *Alpi Giulie*), predvsem takrat, ko vzpetine ležijo v obeh dotičnih državah oz. na meji med njima. Zanimiv je primer Kanina, ki se sicer dejansko nahaja v obeh deželah in ima torej upravičeno dve imeni, vendar se kljub temu v korpusu KIP pojavlja izključno v citatni obliki. Poseben primer je tudi Triglav, ki se, čeprav ima italijansko različico (*Monte Tricorno*), ki je dovolj ustaljena, da se pojavlja npr. v enciklopedičnih opisih, v analiziranih korpusih v veliki večini primerov pojavlja s slovenskim izrazom. Gora Stol (v Karavankah) nima italijanske različice (ima pa nemško *Hochstuhl*) in se pretežno pojavlja v citatni obliki, le dvakrat je namesto te uporabljena nemška različica. Vse gore se dosledno pojavljajo s členom *il/lo* za moški spol ednine.

²⁰ Kljub temu, da obstajajo tudi alternativna slovenska poimenovanja tako Polhograjskega kot Škofjeloškega hribovja, se nobeno izmed njih ni pojavilo v analiziranih korpusih, zato jih v tabeli ne navajamo.

Razen Julijskih Alp, ki so bile omenjene zgoraj, ter Pohorja in Pokljuke, o katerih bomo spregovorili v nadaljevanju, se ostala gorovja in pogorja pojavljajo v polprevedeni obliki: preveden je občnoimenski del, ohranjeni pa lastnoimenski deli (*Alpi di Kamnik e della Savinja*,²¹ *monti di Škofja Loka*, *monti di Polhov Gradec*). Polhograjsko hribovje se pojavlja celo z več različnimi občnoimenskimi deli, ki vsi sledijo opisanemu prevodnemu principu. Izpostaviti velja odsotnost člena ob predlogu *di* pred lastnoimenskimi deli, ki označujejo kraje (Kamnik, Polhov Gradec, Škofja Loka), ter prisotnost člena za ženski spol ednine pred imenom reke Savinje v izrazu *Alpi di Kamnik e della Savinja*. Pred celotnim poimenovanjem se sicer uporablja člen, ki ga zahteva prvi del poimenovanja (*le Alpi, i monti*). Pohorje in Pokljuka se pojavljata izključno citatno, bodisi s členom za moški spol brez občnoimenske razlage bodisi z občnoimenskim delom, npr. *il massiccio di Pohorje* ali *la località/l'altopiano di Pokljuka*.

7 Sklep

Dejavnikov, ki vplivajo na izbiro oblike zemljepisnega imena, je več in navadno součinkujejo na različne načine, a vseeno se izkazujejo določene težnje, ki se (v mejah dostopnih podatkov) potrjujejo v vseh treh analiziranih korpusih.

Izbira med slovenskimi oz. obstoječimi italijanskimi poimenovanji zemljepisnih imen je pogosto določena z zemljepisno lego in zgodovinskimi okoliščinami, ob tem pa je pomembna tudi ustaljenost oz. pogostost: če je bil določen izraz že velikokrat uporabljen v italijanskih besedilih, ga bomo težko nadomestili. Morda bi to lahko dosegli v prevodih slovenskih besedil (in dejansko se to v nekaterih primerih odraža, kot kažejo navedeni podatki), skoraj nemogoče pa je vplivati na besedila, ki jih pišejo Italijani. Taka ustaljena poimenovanja so npr. *Lubiana*, *Postumia* in *Caporetto*. Na podlagi prikazanih rezultatov se zdi, da so zlasti za slovenske tvorce besedil italijanska poimenovanja iz časa fašistične okupacije pogosto problematična, morda celo ideološko sporna, saj se jim izogibajo (razen v primerih močno ustaljene rabe). Najmanj težav je z zemljepisnimi imeni področij, ki so tudi danes dvojezična: tam je raba italijanskih ustaljenih različic nesporna in nujna.

S slovničnega vidika smo prikazali tudi težnje pri rabi člena in spola. Podatki kažejo, da se imena slovenskih krajev večinoma podrejajo italijanskim pravilom, čeprav so tudi izjeme (npr. imena slovenskih rek, ki se večinoma pojavljajo v ženski obliki).

S pragmatičnega vidika je ključno vprašanje o funkciji besedila, v katerem se nahaja zemljepisno ime, saj je včasih iz praktičnih razlogov nujno navesti ob italijanski tudi slovensko različico imena, da bo lahko bralec dobil potrebno informacijo in jo s pridom uporabil v zunajjezikovnem svetu.

²¹ V tem primeru ni občnoimenskega dela, temveč je za Alpe uporabljena italijanska različica imena.

Sklenemo lahko, da je tematika prevajanja zemljepisnih imen v praksi pogosta in predvsem tako kompleksna, da si zasluži podrobnejšo obdelavo, kot jo dopušča prostor na voljo tukaj. Večina tipologije zemljepisnih imen, podane v drugem poglavju, v prispevku ni obravnavana in čaka na prihodnje raziskave. Prav tako bi bilo treba podrobneje raziskati, kako besedilna vrsta vpliva na izbiro različice lastnega imena. Predstavljeni rezultati so torej le bežen vpogled v problematiko oz. prvi korak na daljši poti, ki bo pripeljala do sistematičnih napotkov za obravnavo slovenskih zemljepisnih imen v italijanskih besedilih.

Viri

- Bernardin Resort & Hotels. <<http://www.h-bernardin.si/it/index.html>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Kobilarna Lipica <<http://www.lipica.org/it/>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Korpus CORIS/CODIS*. <http://dslo.unibo.it/coris_eng.html>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Korpus Gigafida*. <<http://www.gigafida.net/>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Korpus La Repubblica*. <<http://dev.sslmit.unibo.it/corpora/corpus.php?path=&name=Repubblica>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- LifeClass Hotels and SPA <<http://www.lifeclass.net/it/>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Občina Bovec. <<http://www.bovec.si/ita/>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Občina Kobarid. <http://www.kobarid.si/index.php?option=com_content&view=article&id=124&Itemid=130&lang=sl>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Postojnska jama <http://www.postojnska-jama.eu/it/?setLocale=it_IT>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Sava Hotels and Resorts <<http://www.sava-hotels-resorts.com/it/home/>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Terme Čatež <<http://www.terme-catez.si/it/>>. (Dostop 28. 2. 2018.)
- Visit Ljubljana <<http://www.visitljubljana.com/it/>>. (Dostop 28. 2. 2018.)

Literatura

- Baloh, Barbara, 1995: Položaj slovenščine pri italijanski narodnostni skupnosti v Slovenski Istri. *Jezik in slovstvo* 41/3 129–148. <<http://www.ff.uni-lj.si/publikacije/jis/lat2/041/33c02.htm>> (Dostop 28. 2. 2019).
- Baroni, Marco, in Kilgarriff, Adam, 2006: Large linguistically-processed web corpora for multiple languages. McCarthy, Diana, in Wintner, Shuly (ur.): *EACL ,06 Proceeding of the Eleventh Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics: Posters and Demonstrations*. Trento: The Association for Computer Linguistics. 87–90.
- Dardano, Maurizio, in Trifone, Pietro, 1995: *Grammatica italiana con nozioni di linguistica. Terza edizione*. Milano: Zanichelli.
- Kilgarriff, Adam, Rychly, Pavel, Smrz, Pavel, in Tugwell, David, 2004: The Sketch Engine. Williams, Geoffrey, in Vessier, Sandra (ur.): *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress (Lorient, France)*. Lorient: Université de Bretagne-Sud. 105–116.

- Klinar, Stanko, 1994: *Slovenska zemljepisna imena v angleških besedilih*. Radovljica: Didakta.
- Merku, Pavle, 1999: *Slovenska krajevna imena v Italiji: priročnik. Toponimi sloveni in Italia: manuale*. Trst: Mladika.
- Migliorini, Bruno, Tagliavini, Carlo, in Fiorelli, Piero, 1981: *DOP: Dizionario d'ortografia e di pronunzia*. Torino: RAI ERI.
- Migliorini, Bruno, Tagliavini, Carlo, Fiorelli, Piero, in Borri, Tommaso Francesco, 2010: *DOP: Dizionario italiano multimediale e multilingue d'ortografia e pronunzia*. Roma: RAI ERI.
- Parovel, Paolo G., 1996: *Velika prevara na slovenski zahodni meji: dosje Italija*. Kamnik: Slava.
- Renzi, Lorenzo, 2001: L'articolo. Renzi, Lorenzo, Salvi, Giampaolo, in Cardinaletti, Anna (ur.): *Grande grammatica italiana di consultazione. Volume I*. Bologna: Il Mulino. 371–437.
- Renzi, Lorenzo, Salvi, Giampaolo, in Cardinaletti, Anna (ur.), 2001: *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino.
- Rossini Favretti, Rema, Tamburini, Fabio, in De Sanctis, Cristiana, 2002: CORIS/CODIS: A corpus of written Italian based on a defined and a dynamic model. Wilson, Andrew, Rayson, Paul, in McEnery, Tony (ur.): *A Rainbow of Corpora: Corpus Linguistics and the Languages of the World*. München: Lincom-Europa. 27–38.
- Salvi, Giampaolo, in Vanelli, Laura, 2004: *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino.
- Serianni, Luca, 2003: *Italiano. Grammatica, sintassi, dubbi*. Milano: Garzanti.
- Sketch Engine* <<http://www.sketchengine.co.uk/>>. (Dostop 28. 2. 2019.)
- Toporišič, Jože, Jakopin, Franc, Moder, Janko, Dular, Janez, Suhadolnik, Stane, Menart, Janez, Pogorelec, Breda, Gantar, Kajetan, in Ahlin, Martin (ur.), 2001: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: ZRC SAZU.